

Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Iosif Constantin Dragan

DUPĂ DOUĂ MII DE ANI

de N. Copoiu

Imi propun să prezint câteva considerații cu privire la modul *de a înțelege istoria*. De a înțelege istoria nu în sensul unor date pe care ea le oferă, ci în sensul *integrării datelor cunoscute într-un proces istoric*. Din acest punct de vedere, *istoricul* de multe ori este depășit de *pluralismul datelor*, din care cauză *reconstruirea proceselor istorice* suferă până la deformare și alterare.

Cărțile de istorie - trebuie să constatăm cu regret - încorporează într-o foarte mică măsură problema relațiilor juridice din cadrul poporului român și încă mai puțin aceea a relațiilor statale ale Românilor. Abia în ultimii ani s-au făcut referiri mai consistente la tratatele internaționale în textele cărora numeroase articole priveau direct statele românești. Spre cinstea juriștilor, înaintași ca Meitani și Longinescu au sesizat însemnătatea pentru istorie a unor aspecte de drept din trecutul poporului nostru. Fapt curios și regretabil, interferența dintre știința dreptului și știința istorică totuși nu s-a produs, deși epoca noastră a lansat lozinca cercetărilor pluri-disciplinare.

Am sentimentul că acest imperativ a devenit la ordinea zilei acum mai mult ca oricând, când se pune problema evocării vechimii poporului nostru, în perspectiva aniversării a 2050 de ani de la crearea statului dac centralizat și independent.

În această zonă a istoriei, dominată totuși de mistere și întuneric - evident, din cauza absenței informațiilor documentare - se impune o valorificare a datelor de care dispunem la nivelul cel mai înalt al inteligenței umane.

Deși descoperiri noi adaugă neîncetat material arheologic ilustrativ, ceea ce lipsește încă - sau cel puțin am eu impresia, ca cititor, că ne lipsește - este o prezentare logică, îndrăzneță (adică fără idei preconcepute) și patriotică a materialului informativ existent. Ca și în chimie, unde marile descoperiri au fost rezultatul asociațiilor și combinațiilor de diferite elemente, tot așa în istorie abordarea unilaterală a datului istoric îl secătuieste de orice forță creatoare, făcând imposibilă utilizarea sa la reconstituirea unui ansamblu.

Mă bucur, de aceea, că lângă mine se află etnograful Romulus Vulcănescu care - ca și colegii domniei sale -, are un cuvânt important de spus alături de arheologi și istorici, pentru a evoca și a reconstitui cât mai bine cu puțință trecutul mai îndepărtat al neamului nostru.

Acum, când întregul nostru popor trăiește bucuria mării aniversări istorice mai sus amintită - 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent sub conducerea "regelui regilor" Buerebista - se desfășoară un amplu proces de investigație documentară, de evaluări și reevaluări a unor documente cunoscute, de îmbogățire a conținutului istoric al celor peste două milenii de existență continuă a poporului nostru. Se poate spune că un suflu înnoitor străbate întreaga noastră istorie națională de două ori milenară.

Istoria veche dispune, pentru a putea fi reconstituită, de foarte puține documente scrise. Se știe, de pildă, că toate informațiile referitoare la Buerebista nu depășesc câteva pagini și cu toate acestea s-a putut întocmi o lucrare monografică de câteva sute de pagini. Aceasta înseamnă că istoricul trebuie să desfășoare o amplă acțiune de corelare și coordonare a mai multor surse pentru a reconstitui un eveniment istoric, dar mai ales trebuie să ia în considerare și alte categorii de izvoare etnografice, lingvistice, folclorice etc., căci azi este de neconceput să se scrie istoria veche fără aportul acestor izvoare, cărora istoricii le-au acordat până acum o atenție mai mică - este drept, și datorită lipsei de cercetări în aceste domenii. Maestrul Gheorghe Zamfir spunea zilele trecute, într-un interviu dat televiziunii, că muzica sa, adică a poporului său, este una dintre cele mai vechi din lume, ea aflându-se cel mai aproape de confluența creației omului cu creația naturii.

În legătură cu valorificarea izvoarelor lingvistice, vreau să amintesc că lexicul românesc vechi, provenind din graiul băștinașilor traco-daci, se ridică la 2.000-4.000 de termeni. Cine are curiozitatea să parcurgă *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), operă monumentală a lingviștilor noștri, va găsi numeroase cuvinte cu iz arhaic, pe care autorii le declară de origine "necunoscută". Desigur suntem nedumeriți că atare cuvinte străvechi, cunoscute de la un capăt la altul al țării noastre, sunt declarate de origine "necunoscută" pentru curiosul motiv că nu se mai întâlnesc în graiul altor popoare. În treacăt trebuie să mai observăm că autorii, în mod cu totul nejustificat, nici nu au socotit necesar să recunoască originea dacă a lexicului românesc. Or, cele 2.000-4.000 de cuvinte autohtone nu-și au originea în altă parte, ele aparțin locului, pământului și oamenilor care

La Cenaclul "Titu Maiorescu".

De la stânga la dreapta: prof. dr. J.C. Drăgan, dr. G. Chiuzbăian, N. Copoiu.

I-au locuit în decursul timpului, Românilor și strămoșilor lor daci. Rezistența acestui bogat fond lexical de origine dacică în limba română, parțial prezent și la unele popoare vecine venite mai târziu, ne îndeamnă să reconsiderăm și problema importului românesc din limbile acestor popoare.

Problema este complexă, fiecare cuvânt poate avea o istorie proprie, de multe ori învăluită în mister, dar nu putem subscrie la principiul adoptat de DEX după care termeni vechi ai limbii noastre "provin" - ca o regulă - din alte limbi, ale popoarelor învecinate.

Nu este un secret că istoricii și lingviștii români au minimalizat cercetarea "substratului" autohton, după ce au îmbrățișat teza "romanizării". Or acest concept pe care îl întâlnim frecvent și insistent în scrierile istoricilor, arheologilor și lingviștilor români creează confuzii prin caracterul său integral de transformare. Limba a fost socotită elementul cel mai convingător al procesului de romanizare a Dacilor.

Acest fapt istoric trebuie privit în datele lui reale, adică prezența în limba română a unui fond masiv de cuvinte care există și în limba latină, alături de un fond autohton, de origine traco-dacică. Cât privește prioritatea într-o anumită limbă a unor cuvinte existente în mai multe - problemă rezolvată până acum cu totul necorespunzător, simplist și stereotip - consider că cercetarea ei trebuie reluată pe baze noi, pornindu-se de la aria largă de răspândire a Tracilor și a ramurilor dacice și de la realitatea venirii mai târziu pe acest spațiu a populațiilor migratoare.

"Romanizarea", așa cum a fost înțeleasă și de istoricii și de lingviștii noștri, implică, presupune transformarea radicală a modului de viață al celor ce au fost "romanizați". Nu numai în chip practic, dar nici în teorie

nu se poate vorbi de o asemenea forță din partea unei puteri cotropitoare față de poporul învins. Ocuparea Daciei de către imperiul roman a avut consecințe puternice - unele dintre ele tragice, ca orice ocupație străină. În evaluarea acestor consecințe s-a pus accentul până acum pe influențele pozitive ale culturii și civilizației romane, influențe desigur reale, dar care nu au fost în stare să "transforme" modul de viață al Dacilor.

În afară de aceasta, colonizarea romană a Daciei trebuie privită într-o perspectivă istorică și politică mai largă.

În istorie au existat state cotropitoare și state cotropite. Statele cotropitoare au fost, firește, cele mai mari, iar statele mici au fost de regulă victimele celor mari. Consecințele cotropirilor străine s-au răsfrânt direct asupra vieții popoarelor în diverse feluri: jaful bunurilor economice, opresiune spirituală, exploatarea muncii poporului cotropit în interesul puterii stăpânitoare ș.a. Iată un teren unde juriștii pot să se atașeze cercetărilor istorice.

O consecință de alt ordin a cotropirilor străine a constituit-o afirmarea lor prin diverse simboluri. Cotropitorii au avut totdeauna orgoliul de a-și marca prezența prin monumente rezistente în fața timpului, distrugând în același timp monumentele autohtonilor. Dacă pentru epocile mai noi prezența acestor monumente nu poate induce în eroare pe istoric, pentru epoca veche - pentru care monumentele sunt de cele mai multe ori izvoare istorice - interpretarea lor impune discernământ și atenție. Există riscul ca aceste monumente mai impozante, de obicei, decât ale autohtonilor să fie socotite mai importante pentru istoria poporului autohton decât documentele, mai modeste în formă, ale acestuia.

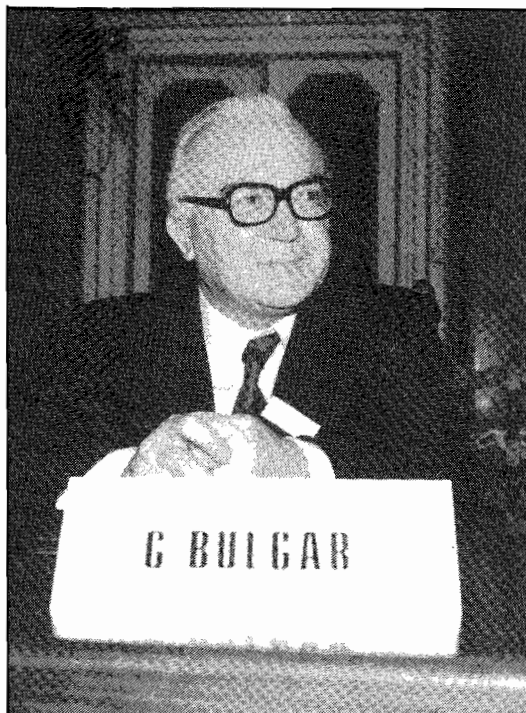
Privită prin această optică, istoria poporului nostru după înfrângerea Dacilor și introducerea administrației romane nu poate fi redusă la cercetarea inscripțiilor și monumentelor lăsate de ocupant. Ca piese documentare ele sunt prețioase - în măsura în care produc anume informații -, dar ele nu reprezintă istoria poporului nostru. În timpurile noastre, când zeci de state și popoare, eliberate de sub dominația străină, își schimbă numele orașelor - ba chiar și al țării - pentru a sublinia dezavuarea stăpânirilor străine, istoricii români trebuie să aprecieze mai nuanțat stăpânirea romană în Dacia și chiar să renunțe la noțiunea, inexactă din punct de vedere istoric, a romanizării. Această noțiune a fost lansată cu peste două secole în urmă, când era necesar să se evidențieze pe plan internațional însușirile deosebitoare ale poporului român de ale celor din jurul său și în absența oricăror cercetări arheologice. Astăzi însă, când statul român modern independent și suveran datează de peste un secol, când arheologia a scos la lumină elemente revelatoare ale civilizației și culturii dacice atât înainte cât și după stăpânirea romană, nimic nu poate fi mai firesc decât să se studieze din acestunghi de vedere problema continuității poporului român.

Fragment din conferința ținută în ședința din 1 martie 1978 a Cenaclului "Titu Maiorescu" din București (vezi darea de seamă din numărul nostru precedent).

Actele primului simpozion de tracologie

Fond autohton, latinitate și bogăție expresivă în limba română contemporană

de Gheorghe Bulgăr

Studiile recente asupra celui mai vechi fond lexical românesc confirmă din plin ipotezele despre importanța și amploarea civilizației și a limbii traco-dace, probleme discutate de atâtea ori de-a-lungul secolelor, și în România, mai ales începând cu Hasdeu, și reluate de profesorul nostru Th. Capidan, acum 35 de ani (1942-43), într-un curs bogat în idei și perspective dar rămas inedit, ținut la Facultatea de Litere din București.

Recent prof. C. Poghirc a făcut o sinteză documentată în volumul al II-lea al *Istoriei limbii române* asupra elementelor de substrat din limba română.

Tema comunicării noastre sugerează amploarea și perspectiva istorică a acestor probleme; ținem să subliniem, pe de o parte ideea continuității lingvistice pornind de la fondul lexical al substratului (destul de limitat, precum se știe), și în același timp șinteza originală ce s-a realizat în cursul istoriei limbii noastre pe baza acestui fond străvechi, la care s-au adăugat latinitatea predominantă, aproape exclusivă după cucerirea Daciei de către Romani în 106 și influențele neromanice exercitate de diversele popoare ce s-au instalat în vecinătatea Românilor în sud-estul european în urma migrațiilor succesive (Slavi, Unguri, Turci). Limbile lor precum și neogreaca au îmbogățit vocabularul românesc, fără a afecta fondul său istoric și specificul său latin atât de remarcabil și prin forța antinomică: *conservator* și

inovator în același timp în raport cu limbile romanice occidentale. Cele 120 de cuvinte latine conservate numai în română (după S. Pușcariu) și cele 180 cuvinte de substrat traco-dacic (după I.I. Russu), dau o primă notă de originalitate lexicală limbii române. Pe de altă parte asimilarea a mii de cuvinte de origine străină, neromanice, și mai ales a unui număr imens de neologisme luate din latina savantă, din franceză și italiană, în ultimele două secole (e vorba de neologisme românizate și mai aproape de forma latină originală), mai bine conservate decât în franceză, sursa esențială a modernizării limbii românești actuale, pun în evidență forța de asimilare a acestui idiom latin, singurul continuator actual a romanității orientale. Reiese de asemenea caracterul său ospitalier - ca să folosim expresia profesorului Alf Lombard, caracter dovedit prin menținerea fondului autohton, și mai ales prin esența sa latină, dar și prin însușirea de elemente neromanice, prin precizia și nuanța lor expresivă, indispensabile unui limbaj modern. Dar să revenim la substrat.

Trei aspecte ale forței creatoare, ale originalității limbii române sunt evidente în domeniul din ce în ce mai bine cunoscut al substratului, întărit prin latinitatea limbii noastre: *derivarea* cuvintelor, *sinonimia* și *crearea de locuțiuni și expresii* bazate pe acest fond vechi. În primul rând, latinitatea dominantă a îmbogățit vechiul fond în aceste trei direcții; apoi l-au îmbogățit influențele vecine (slavă, maghiară, greacă, turcă) și puternica neologie romană și latină savantă (Școala Ardeleană, începând de la 1780).

1. Prin *derivare*, cadrul latin, foarte dinamic, foarte productiv, a dat naștere la noi familii de cuvinte: de la *bucurie* avem *bucurie*, *bucuros*; de la *cruța* derivă *cruțare*, *necruțător*; de la *ghimpe* - *înghimpa*, *ghimpos*; de la *groapă* - *dezgropa*, *îngropat*, *gropar*; din *moș* - *moșie*, *moștean*, *a dezmoșteni*, *strămoșie* (ultimul format de Arghezi); de la *scula* - *răsculat*, *sculare*; de la *șale* - *deșela*, *deșelat*; de la *vatră* - *vetrișoară*, *vătrai*, *vătraș*, *vătrărit*. Acest aspect al bogăției lexicale, dezvoltată mai ales sub influența latinei, a fost analizat pe larg de I.I. Russu (*Elemente autohtone în limba română*, 1970, p. 129-216), insistând de asemeni asupra influenței substratului românesc asupra limbilor balcanice.

2. Polisemia și sinonimia elementelor de substrat au început să se manifeste odată cu pătrunderea latinei pe teritoriul Daciei și au continuat să se dezvolte după ce au suferit influențele citate mai sus; creația literară le-a dat un puternic impuls. În epoca modernă a culturii române, *conotația* (prin creația metaforică, poetică) și sinonimia, bogat reprezentate în domeniul literar, au sporit frecvența și numărul sensurilor cuvintelor din substrat. Remarcăm câteva fapte semnificative: *a cruța* are în *Dicționarul de sinonime* (1972) echivalente clasate în trei serii: 1. *a ierta*, *a absolvi*, *a se milostivi*, *a se îndura*; 2. *a menaja*, *a păzi*, *a feri*, *a avea grijă*; 3. *a economisi*, *a păstra* (p.118). Un antonim al lui *a cruța* este *a dărâma* sinonim cu: *a distruge*, *a năru*, *a nimici*, *a risipi*, *a ruina* chiar *a fărâma* (p. 124 a *Dicționarului*).

(va urma)

Dacii

în conștiința romanticilor noștri

de Ovidia Babu Buznea

În raport cu subiectul tezei, urmărirea într-un capitol a datelor despre Daci în ansamblul istoriografiei noastre vechi nu se face atât în scopul stabilirii eventualelor premise de inspirație ale scriitorilor noștri romantici, cât în vederea urmăririi evoluției ideii de dacism, privită de la nivelul "zero" al interesului - respectiv de la nivelul totalei ignorări a Dacilor în problema genezei noastre - la patosul romantic al revendicării lor deschise în galeria strămoșilor.

Aprecierile făcute pe baza textelor lui Ureche, Miron și Nicolae Costin, Cantemir și Stolnicul Constantin Cantacuzino, - într-un subcapitol asupra celor aparținând lui Micu, Șincai, Maior, Budai-Deleanu, - reconstituie tabloul sinuos al înfiripării ideii și elucidează în ultimă instanță o problemă de perspectivă: situarea interesului scriitorilor noștri romantici pentru motivul dacic într-o suită de manifestări culturale, pornind de la cele originare, istoriografice, pentru a surprinde prin confruntare specificitatea atitudinii romantice și determinantele ei față de motivul dacic.

Incursiunile făcute, inventariind atitudini pro-dacice, duc la situarea genezei ideii înainte de romanticism, - dar tot atât de adevărat este că numai romanticismul a creat dacismului cadrul osmotic în care, tonificat de inedite rațiuni de existență, a putut păși din sfera accidentului în aceea a unei existențe publice de anvergură.

N-am putea înțelege amploarea

acestei idei culturale în secolul al XIX-lea dacă am lipsi-o de fundalul social, politic și cultural pe care se proiectează - nu ca element independent într-un decor indiferent la rândul lui, ci ca un "produs" al vitalității acestuia, ca un fenomen necesar al cugetării românești ce-și colectează energiile din toate planurile posibile de existență națională.

Toate înfăptuirile secolului, cu ideologia lor, punctează în esență un proces de autocunoaștere și implicit de autodefinire a națiunii, desfășurat evident în paralel cu progresul științelor în general - în speță cu avansarea cercetărilor de limbă, istorie, arheologie, folclor -, într-o epocă în care toate formele de cultură națională se constituie și se dezvoltă animate de ideea națională, aceasta fecundând terenul de manifestare a romantismului românesc în ale cărui coordonate, desigur, cunoașterea de sine a neamului nu putea rămâne la datele secolelor anterioare.

Oricum, nașterea și constituirea conceptului de "dacism" include un raport permanent, specific tensionat cu latinismul.

În raport cu ideea latinității, care rămâne în cultura epocii elementul de continuitate (complicându-se în exacerbări ridicole dar perfect explicabile în contextul social-politic al provinciilor românești), dacismul constituie noutatea, descoperirea, plusul de cunoaștere pe care secolul îl înregistrează pe terenul progresivei maturizări a ființei na-

ționale, traducând mutațiile romantice, revoluționare ale epocii în planul ideilor culturale românești, prin replica dată tradiției cronicărești și ardelenesti a "romanității" pure.

Insistentă și împotriva curentului, atitudine de "recuperare" și expresă (în disputa cu teze prestabilite) simpatie pentru Daci, dacismul stă într-o comuniune absolută cu romanticismul (cultural, social, politic, artistic) care îi colorează corespunzător manifestările împrumutându-le funcții bine definite.

Mihail Kogălniceanu, Alecu Russo, Cezar Bolliac, B.P. Hasdeu, în opere marcând preocupări și aptitudini diferite, distinct colorate, devin constructorii unei idei-forță, multifuncționale, sperând în toate planurile existenței noastre naționale.

În mare, am distins în viața ideii (în secolul XIX) două momente de evoluție. După o legitimitate "istorică" a dacismului (perioadă în care "descoperirea" se pune în slujba revendicărilor naționale ale prezentului, în centrul cărora se situează Unirea), urmează un moment de valorificare filosofico-culturală, orientată în direcția cercetărilor de etnopsihologie.

Desigur că aceste ipostaze ale dacismului nu sunt însă strict delimitate, având o viață uneori paralelă; asistăm numai la potențarea cu precădere a uneia dintre ele în funcție de complexul momentului respectiv și de incursiunile realizate până atunci în domeniile de cunoaștere convergente.

Așa, alături de "istoricul" Kogălniceanu, Russo ne va da prima schiță (colorată încă "etnografic") de etnopsihologie.

Pe de altă parte, Bolliac va urmări prin activitatea sa recoltarea roadelor ambelor ipostaze ale dacismului, prin Hasdeu - și apoi Eminescu - "substratul" explicitând în principal "individualitatea structurii psihofizice" - și prin ea accesul la universalitate al ființei noastre naționale.

Dar chiar în această etapă de viață a dacismului - preponderent culturală - (când, după ce întâi a constituit un *element de apărare a specificului național* el devine termen "constitutiv" al acestui specific "evoluând de la un raport exterior cu specificul național, istorico-etnografic, către un raport de interioritate, etnopsihic) interesul pentru cunoașterea structurii intime a individualității naționale nu este un act gratuit, în sine.

El împrumută și acum o funcție politică (și implicit socială) *utilitară*, acționând ca un *corectiv* al prezentului care a produs "înstrăinarea" de sine a entității românești pe toate planurile ei de existență.

Desigur că procesul sinuos de afirmare a unor existențe noi, inițial frapante, treptat însușite, până la un moment dat "eludate", implică de la bun început îngroșarea tonului pionierilor, exagerarea și chiar generată de temperatura descoperirii și de psihologia combativă a disputei cu idei prestabilite - o anumită tendință de deplasare "în absolut", în favoarea elementului dac, a analizei structurii noastre etnice.

Oricum însă, în secolul al XIX-lea, această tendință e mai puțin agresivă în formele ei de manifestare - deși în ultimă instanță nu mai puțin generatoare de rătăcirii - decât latinismul înfatuat. Căci în realitate

dacismul abrogă un mit (al latinității pure) devenit anacronic, înlocuindu-l cu o "istorie" - care însă, uitându-și la începutul secolului XX acribia, devine la rândul ei un mit falsificator de istorie. Așa se face că secolul următor va fi cel care va recolta exagerările și pe acest plan - printre care și fenomenul - simetric cu "romano-mania" - al "tracomaniei".

După analiza contribuției individuale a grupului "ideologilor" la constituirea și dezvoltarea ideii de dacism și a valențelor acestei idei în epocă, cercetarea trece la funcția mai particulară, artistică a dacismului, marcată prin corespondențele cu creativitatea romantică, oprindu-se asupra creatorilor, prelucrătorilor motivului dacic (în principal al "mitului Dochiei") începând cu pionieri ca Asachi și Stamati, la altă treaptă Bolintineanu și în urmă la Eminescu în a cărei operă - cea mai consistentă și semnificativă în acest sens, - se încearcă descifrarea motivațiilor intime care fac legătura dintre dacism și structura de ansamblu a personalității marșului poet-cugetător.

Agitația produsă însă în spiritualitatea timpului de răspândirea noii teze a etnogenezei noastre va atinge, ca fenomen de ideologie culturală și conștiința unor personalități mai puțin proeminente, rodind în scrierile acestora ecouri modeste, fără adâncime, chiar dacă uneori ele mărturisesc o intenție de amploare.

În evocarea și analiza operelor daciștilor autentici, cercetarea urmărește în paralel două obiective: pe de o parte *unitatea de concepție și viziune* în exprimarea elogiului romantic al barbariei naturale, spontane, pure, însoțit de fiecare genera-

ție ca replică la starea de decădere a moravurilor vieții sociale și politice contemporane și tradus de la început prin simboluri dacice, pe de alta filiația de motive în perimetrul căroră se manifestă simultan spiritul de *continuitate* alături de cel de *diferențiere*.

Privind inspirația dacică a romanticilor noștri *în timp și ca pondere* în ansamblul operei, observăm că ceea ce în cazul celorlalți scriitori fusese abordat oarecum ocazional (specularea motivului având un caracter mai mult sau mai puțin limitat în raport cu opera), la Eminescu apare ca o preocupare de durată, care punctează insistent diferitele momente ale creației, ținând de o coordonată fundamentală, reprezentativă a spiritualității creatorului.

Pe de altă parte, inspirația dacică la Eminescu nu se rezumă la stricta reprezentare artistică a momentului genezei noastre - îndeobște abordat - ci acoperă, nuanțat, mai multe vârste ale istoriei.

În acest sens, oprindu-ne în fața unui aspect mai particular al prelucrării mitului dacic la Eminescu - și anume la coexistența elementelor de mitologie autohtonă cu elemente de mitologie nordică - am încercat să demonstrăm că în chiar planul acestei îmbinări este contrazisă ideea de gratuitate, că structura "duală", "eterogenă" a mitului nu este - cum s-a remarcat adesea - "curioasă" sau "bizară" ci o stare de fapt I) cu o bogată bază "materială" în datele culturii, atât autohtone cât și universale, II) alimentată din punct de vedere spiritual de opțiunea poetului, nu numai estetică ci și ideologică, pentru un univers de valori în a cărui înscriere "genetică" el găsește

replica artistică originală negatoare a modelului galic, de circulație în viața politică și culturală a epocii. III) Dincolo de chiar valențele ideologice ale coexistenței celor două mitologii, vedem în adopțiunea motivului înrudirii o tendențioasă și temerară încercare de conectare la universalitate a culturii noastre, într-o formulă mult mai nuanțată decât ne apare la prima vedere.

La ilustra ascendență romanică, civilizatorie - dar de dată relativ recentă, *istorică*, Eminescu adaugă pe cea geto-dacică, "barbară", tot atât de ilustră și în plus mai veche, înmagazinând "moșteniri" de sorginte *mitică* și întinzându-și prin acestea ramificațiile în cultura spirituală *preantică* a omenirii.

Dacă prin specularea ideii de latinitate a Românilor se obținea integrarea (cu conștient urmărite consecințe politice) în lumea familiilor romanice - mai nouă -, prin dacism, văzut în conexiune cu mitul nordic, se realizează o conectare (cu consecințe în planul mai înalt, al spiritualității) la un alt circuit decât cel devenit tradițional, superior prin vechime, o circumscriere la sfera de valori (de prestigiu mitic încă din antichitate) a "hiperboreenilor".

Prin dacism Eminescu realizează deci o articulație *inedită* dintre național și universal, universul dacic fiind receptacolul în care poetul identifică acele esențe și valori recunoscute și vechi constituite ale culturii omenirii...

În felul acesta la Eminescu *dacismul nu acționează numai ca termen de "diferențiere"*, prin marcarea individualității noastre la un nivel mai adânc decât îl realiza curentul latinist istoric *ci și ca un indice*

al similitudinilor cu sursele primare ale înțelepciunii universale, devenind o idee culturală care depășește perisabilul, accidentalul, fenomenele de suprafață ale existenței etnice și visează permanențele, proiectându-ne ființa națională către acele începuturi ce vin în atingere cu traiectorii vechi indice sau egiptene, cu genealogia primară a popoarelor - cu care familiariza pe cititorul român "Letopisețul de la facerea lumii" al lui Nicolae Costin...

Analiza pe parcursul tezei a principalelor motive dacice (motivul muntelui sacru, motivul magului, motivul orfeic, motivul lebedei, - subordonate motivului "inițierii" ca și motivul "codrului, cornului, etc.) conduc la ideea că în dacismul poetului avem acea sursă bogată care alimentează cu precădere nuclele centrale ale romantismului său.

Inseși simbolurile și reprezentarea cunoașterii (orfeice sau magice) - leit-motive ale romantismului european - ne apar la Eminescu avându-și originea în istoria spirituală a autohtonilor daci, prin dacism poetul operând încă odată articulația valorilor românești la universalitate, prin demonstrația prezenței noastre *originare* în câmpul înțelepciunii milenare universale.

Romantismul său apare astfel nu numai ca o consecință a formației culturale, grefate pe secrete afinități individuale, ci mult mai original condiționat de apartenența la o etnicitate spirituală - de prestigiu în lumea veche - și care i-a transmis prin exemplarele ei cele mai rafinate pre-dispoziția, pasiunea și chiar "destinul" cunoașterii...

Rezumatul unei teze de doctorat susținută la universitatea din București.

ORIGINEA TRACĂ A MACEDONENILOR PREROMANI

de N.P. Vaidomir

(continuare)

Rezumăm în rândurile ce urmează concluziile la care am ajuns, în ce privește originea vechilor locuitori ai Macedoniei preromane.

Au fost ei Traci sau Greci?

Iată întrebarea la care ne-am propus să răspundem.

Și bazați pe izvoare grecești și pe o seamă de argumente, am dovedit că locuitorii preromani ai Macedoniei, - în același timp și cei mai vechi locuitori pomeniți în această țară, - au fost Traci și Ilirotraci, deci strămoși ai neamului românesc, iar nu Greci sau altceva.

1. Din punct de vedere istoric se constată că, - încă din sec. V—IV în. Hr., Macedonia, - adică țara dintre munții Mesapii, Varvuna, Pind, Olimp, Marea Egee și fluviul Strimon, - era locuită de un mare număr de neamuri tracice și ilirotracice.

Numai din studiile autorilor greci, ca: *K. Gheroiani, K. Amanthos, G.D. Capsalis, A.Th. Samotrachis, H. Macaronas, ș.a.*, publicate în "Marea enciclopedie greacă", au fost identificate 14 neamuri ilirotracice în Macedonia apuseană, - fără ca din aceiași autori să reiasă că, în această țară, ar fi locuit și Greci.

Pentru documentare, cităm:

Arheologul grec *K. Gheroiani*, printre altele scrie: "*Toate marginile nordice ale Mării Egee, - unde din răsărit până în Olimp, cei mai vechi locuitori cunoscuți au fost neamurile tracice: Bisaltii, Sitonii,*

Migdonii, Pierii, - se amintesc până în anii războiului peloponesiac sub numele de Tracia".

Cu alte cuvinte, coastele Mării Egee, de la munții Olimp și până la fluviul Nestus, azi Macedonia apuseană, care ar corespunde cu întreg județul Salonic, - inclusiv plasa Carterina, dintre munții Pieri, Olimp și Marea Egee, - cu o parte din județul Kilchis, cu județul Seres și cu Peninsula Calcidică, - nu numai că erau locuite de Traci, dar acest ținut se numea chiar Tracia și va purta acest nume până în timpul războiului peloponesiac (431-404), când apare numele de Macedonia, pentru această parte a Traciei; cei mai vechi locuitori cunoscuți ai acestor ținuturi au fost neamurile tracice: Bisaltii, Sitonii, Migdonii, Pierii.

La aceeași concluzie ajunge și *G.D. Capsalis*... "*Tracia se numea ținutul cuprins între Nordul Olimpului până la Dunăre și Pontul Euxin, care era locuit de numeroase neamuri înrudite, dar separate între ele*".

Dar și celelalte provincii ale Macedoniei erau locuite de Traci, după cum constată același autor grec *Gheroiani*.

"*În partea de Sud a Ematiei, numită Botiea (azi județul Pella) de către locuitorii ei preelini (mai exact spunem noi, preromani) era așezată la poalele muntelui Vermion, unde este însemnatul oraș Veria*".

Peninsula Calcidică (care făcea parte din Tracia propriu zisă, numită așa de la coloniile întemeiate în ea mai târziu de orașul Calcis din Eubea) - era de asemenea locuită de

neamurile tracice: "Edonii, Migdonii, Sitionii, Bisalții, Botienii".

K. Gheroiani constată că... "cele opt orașele din ea (adică din Peninsula Acti a Calcidice) au avut un mic număr de populație grecească, alături de restul însemnat al vechilor Traci și Pelasgi, care niciodată n-au primit limba greacă".

Dacă trecem la Macedonia apuseană, aflăm tot din K. Gheroiani, că: "...Dintre ținuturile cele mai înalte care formau limitele extremității apusene a vechii Macedonii și care erau locuite de națiuni aparținând, - precum se vede, - marelui grup iliric, cel mai aproape (ținut), așa numit Eordea, s-a unit foarte de timpuriu cu regatul macedonean, pe când celelalte: Elimea și Orestia de pe râul Aliacmon, și Linghistia de pe râul Erigon, și-au păstrat până la Alexandru cel Mare, pe șefii lor naționali, care au recunoscut stăpânirea regilor din Macedonia, după războaiele persice".

Deci Macedonia apuseană, - azi județele Cojani și Florina, - era locuită de națiuni ilirice, care împreună cu Tracii formau același element etnic, - pentru că denumirile de Iliri și Traci nu prezintă nici o diferențiere etnică, ci doar una geografică și teritorială.

După cercetătorul grec S. Liacu.. "În Macedonia și Iliria nu se vorbea de loc limba elină, excepție făcând niște înguste fâșii de țarm", ceea ce însemnează că, în întregă această provincie, n-a existat un element etnic care să vorbească limba greacă.

Dacă am lua în parte județele Macedoniei, așa cum sunt delimitate prin ultima împărțire administrativă a statului grec, - județe în care elementul românesc trăiește azi, fie în mase compacte, fie în majoritate sau, în cel mai rău caz, ca un element bine reprezentat, - vom constata că toate aceste județe formau în antichitate niște provincii tracice sau ilirice, fapt ce reiese clar chiar din cercetările învățaților greci de azi.

Cu alte cuvinte, învățații greci

sunt cei care recunosc, în primul rând, caracterul trac al Macedoniei și implicit inexistența Grecilor în această țară.

Nu numai istoricește se dovedește că locuitorii cei mai vechi ai Macedoniei au fost Traci, dar mai sunt și alte argumente, destul de puternice, care împiedică pe cercetătorul obiectiv să admită că elementul etnic al Macedoniei preromane ar fi cel grec.

Și acestea sunt:

- 1) Limba vorbită de Macedonenii preromani;
- 2) Inscripțiile de limbă greacă din Macedonia;
- 3) Sistemul de conducere la Macedonenii și Greci;
- 4) Purtarea Macedonenilor vechi față de Greci;
- 5) Religia, mitologia, literatura, obiceiurile la Macedonenii și Greci;
- 6) Toponimia de origine tracă în Macedonia;
- 7) Prezența coloniilor grecești pe coastele Macedoniei;
- 8) Numărul mic al Grecilor de azi;
- 9) Onomastica veche traco-macedoneană;
- 10) Tipul antropologic la Românii macedonenii;

(va urma)

RESUME

Les anciens habitants de la Macédoine préromaine étaient thraces et illyro-thraces - ancêtres de la nation roumaine -, et non pas grecs. D'après les chercheurs grecs eux-mêmes, on y a pu identifier 18 ethnies thraces et 4 illyro-thraces et toutes les provinces de la Macédoine actuelle avaient été dans l'antiquité des provinces thraces ou illyriennes. En outre la Macédoine occidentale fut appelée «Trakia» jusqu'à la guerre péloponnésienne.

Si les anciens Macédoniens avaient été grecs, ils auraient parlé la langue grecque, mais il n'y a aucune preuve dans ce sens; tout au plus peut-on supposer la connaissance du grec de la part de la classe dominante et des habitants des colonies grecques de la côte.

TULBURĂTOAREA ISTORIE A TRACILOR

sau adnotări
pe marginea unei
opere de excepție

de Luminița Ioan

Cititorul avizat, iubitorul de istorie, filologul, interesat de elucidarea unor neclarități în legătură cu izvoarele limbii noastre, vor fi simțit desigur o mare bucurie după ce vor fi străbătut cartea eminentului eseist și istoric, *Iosif Constantin Drăgan "Noi Tracii"*, apărută la Editura Scrisul Românesc, Craiova, în 1976. Ceea ce ne îndeamnă să revenim asupra acestei remarcabile cărți, una dintre cele mai deosebite apariții editoriale ale anului trecut, este convingerea că acest eseu își depășește condiția de operă dedicată unei mari seminții a planetei noastre, seminție care a dăinuit pe meleagurile Europei în pofida tuturor adversităților născute de istorie, conturându-se cu claritate ca o meditație vibrantă despre condiția omului, a omului văzut ca o trestie gânditoare și deci capabil să-și asume cu luciditate și curaj condiția.

Privită din acest unghi "istoria multimilenară a neamului românesc", cum își subintitulează J.C. Drăgan lucrarea, iese de sub incidența strictă a istoriei ca disciplină adresându-se unui cititor cu preocupări și gusturi dintre cele mai variate, care va descoperi, pe măsură ce înaintează, o lectură captivantă și profund originală.

Unitatea stilistică a cărții pe care o analizăm rezidă în convingerea autorului, convingere argumentată pe larg și astfel departe de orice umbră de tezism, cum că seminția tracă în care Herodot vedea "neamul cel mai nu-

meros din lume, după acela al Inzilor" a existat din toate timpurile pe aceste meleaguri și a dat lumii antice și civilizației europene una din cele mai originale și durabile culturi.

Fără să fie o întreprindere ușoară, sarcina generoasă pe care și-a asumat-o J.C. Drăgan se prezintă curiozității cititorului cu o cuceritoare limpezime, astfel că revelația cărții se produce cu discreție și eleganță. Fantastica realitate potrivit căreia neamul trac a dat umanității eroi pe care Homer însuși i-a cântat, inimaginabila evidență a unei mitologii care i-a "împrumutat" Grecilor pe Apollo, Artemis, Hecate, Dionysos, Cibela, Ares, Diana, se înfățișează cititorului cu argumente susținute de o vastă și erudită documentare, astfel că aceste date pe cât de inedite pe atât de revelatoare se topesc în contact cu harul de excepțional narator al autorului într-o fluidă și strălucitoare călătorie în timp. Pe apele acestei albastre și limpezi mări ale memoriei noastre colective, căci ce altceva este mitologia unui popor decât "memoria sa colectivă", urmată de o poetică amnezie din care când ies la iveală crâmpiele de vis, de realitate, de irealitate, de dorință și spaime hipertrofiate ori contopite într-o unică imagine incongruentă și totuși încărcată de adevăr, pe undele limpezi ale unei istorii aproape necunoscute eseistul J.C. Drăgan ne poartă către o Itacă a cunoașterii unde ca o Penelopă fidelă

ne întâmpină înțelegerea acestei vocații a permanenței.

„Noi, Tracii” mai este, în afară de o carte revelatoare din punct de vedere istoric, și autorul recunoaște că a stârnit prin opiniile sale o adevărată ”furtună a creierelor”, și o provocare lansată spiritului pedestru, o provocare la meditație și curiozitate, provocare elegantă și elevată desigur, nuanță care nu scapă unei lecturi atente.

Ca orice eseu serios opera discutată a născut comentarii și controverse. Dincolo de miraculoasa existență a neamului trac (locuitorii străvechiului Haemus, împărțiți în peste o sută de triburi cu nume mitice cum ar fi: Frigienii, Mysii, Dardanii, Carienii, Lydienii, Filistinii, Cimmerienii ș.a.m.d.) cartea lui J.C. Drăgan aruncă o lumină asupra unei întregi lumi. Tocmai de aceea a-l însoți în această călătorie a spiritului înseamnă un mare câștig cognitiv.

Structurată în cinci mari capitole, „Noi, Tracii” este o carte care respectă legea sacră, a artei clasice. Este vorba de secțiunea de aur.

Astfel după ce se referă la preistoria și protoistoria Tracilor, prilej de a desfășura înaintea cititorului o imensă cantitate de date despre etnogeneza europenilor, referiri încărcate de erudiție la limba și dialectele traco-illire,

nuanțate și inedite date despre religia Tracilor, remarcabilul om de cultură înfățișează migrațiunile triburilor trace, migrațiuni în spatele cărora se poate vedea, ca printr-o pânză de apă, întreagă istoria Europei cu marile momente ale antichității, Troia întemeiată de Tracii-Dardani, lumea grecească făurită de Tracii Achei și Dorienei, miracolul italic născut în tumultoasa trecere a Tracilor Illiri și Etrusci. Incepând cu al patrulea capitol asistăm la o rapidă întetire a ritmului, dacă ne-ar fi îngăduit să ne exprimăm în limbaj de critică muzicală, astfel că, între cea de a treia parte și cea de a patra apare o netă diferență. Amănuntul nu este lipsit de importanță: acest capitol care se ocupă de relația dintre mitologie și istorie exprimă cu cea mai mare claritate și relevanță crezul autorului, imensa lui vocație de cronicar. Fie că este vorba despre mitologia tracă, ca primă istorie a Europei, fie că îl înfățișează pe Homer ca primul istoric al neamului trac, J.C. Drăgan își abandonează în aceste pagini aerul distins profesoral (în sensul pozitiv al cuvântului) în favoarea unei incandescente vibrații. O lumină solară transpare din rândurile sale avertizând cititorul atent că spre acest mitologic trecut, trăit de autor cu efervescența cu care se trăiește numai prezentul, se îndreaptă pasionatul său demers. „Mitologie și istorie” constituie pentru cartea „Noi, Tracii” punctul de echilibru al compoziției plastice, corespunde întocmai secțiunii de aur de care vorbeam mai înainte. În spectaculoasa desfășurare a argumentației istorice eseistul nu uită nici o clipă rigurile unei narațiuni literare, necesitățile stilistice impunându-i o fuzionare perfectă în care stilul a ajuns la cele mai rafinate forme, lumea antică, lumea care a născut culturi (printre care și cultura tracă) de o perfecțiune inegalabilă.

Erudiția bine dozată trădează în cazul eseistului J.C. Drăgan o avidă necesitate de a defrișa zone ignorate până la el; cu ajutorul unor lucrări pe lângă care trecem fără să bănuim că în ele se vorbește și despre strămoșii noștri, marea seminție tracă, autorul demonstrează că destinul Tracilor a fost cercetat cu seriozitate de mari scriitori ai antichității: Tucidide, Hesiod, Xenofon, Dio Cassius, Herodot, Monaseus din Patras, Hesikios, Pompeius Trogus și alții. Ori dacă lui Homer sau lui Platon nu i-a fost străin acest destin exemplar al Tracilor, pare să spună autorul, de ce să nu încercăm să regăsim noi, cei de astăzi, marile permanențe ale ființei noastre multisekulare.

Aceasta credem că este ideea secretă a cărții, idee căreia îi sunt subsumate toate celelalte intenții ale autorului.

Tehnica citatului, componentă importantă a stilului unei astfel de lucrări, este perfect stăpânită de autor, devenind o tehnică de cercetare extrem de eficace. Incluse în cadrul unui discurs narativ elevat, citatele își estompează aerul de sentințe, aer altfel de neconfundat, topindu-se în materia densă a cărții.

Pe alocuri, autorul eseului strecoară un zâmbet malițios ori numai șăgalnic și, atunci, dintre valurile grave ale cărții răsar, ca aruncate pe un nisip, scâldat de un soare sudic, scoicile sidefate ale paradoxului ori ale anacronismului folosit pentru valoarea lui expresivă. Iată de pildă cum descrie J.C. Drăgan episodul construirii unor ziduri de apărare necesare orașului Illos: "Orașul avea nevoie de ziduri de apărare și acestea au fost construite de fiul lui Illios, Laomedon. Fire vicleană, priceput însă la construcții, Laomedon s-a adresat pentru executarea zidurilor fortificate zeilor Apollo, Poseidon și oamenilor lui Eac. Bineînțeles, ca pentru orice proiect, s-a stabilit și în cazul acesta un onorariu, nu numai pentru cunoștințele tehnice ale arhitecților celești, dar și pentru opera de "protecție" împotriva "mafiei" de atunci, asigurându-se astfel executarea lucrării în pace și fără surprize. La terminarea fortificațiilor, Laomedon nu și-a respectat cuvântul și a refuzat să facă plata onorariilor ce i se păruseră prea ridicate. S-a iscat o ceartă și, fără multă gândire, zeii au trecut la represalii și la răz bunări: Apollo a trimis o ciumă peste Troieni răbindu-le simțitor rândurile, deși bieții cetățeni nu aveau nici o culpă dacă Laomedon, regele lor, voia să facă economii chiar și cu zeii, iar Poseidon a trimis un monstru marin, care, lăfăindu-se

în apele Dardanelor, provoca valuri atât de mari, încât ele amenințau cetatea cu toate fortificațiile sale atât de măiestrit executate de către Eac și oamenii săi, în baza planurilor desenate de tehnografii Institutului "Traco-Hellen, Apollo, Poseidon et Co".

Sezisdnd faptul că civilizația tracă nu ar fi putut fi atât de cunoscută fără aportul tradiției literare grecești a scriitorilor greci, care au scris într-o limbă de mai mare circulație în epocă, "fixând pentru totdeauna miturile și imaginea spiritualității trace", J.C. Drăgan se delimitează clar de tracologii care susțin existența seminției și civilizației traco-getice ca fiind independent, fără a primi determinări din afară. Prin acest caracter sincron și dialectic, lucrarea "Noi, Tracii" își depășește hotarele strict istorice, putând fi situată printre lucrările de filosofie a istoriei.

Remarcabilă și în plan literar opera lui J.C. Drăgan ar putea, prin generoasele ei idei, să constituie nu numai un punct de referință în domeniul tracologiei, și de altfel această recunoaștere s-a făcut, ci, mai mult, ar putea fi premiza unui film cu implicații serioase în istoria poporului nostru, film de profunde semnificații care ar reda umanității, grație imaginilor cinematografice, comori ale culturii și civilizației trace. Prin intermediul acestui film, spectatorul ar putea să fie oaspetele unui amfitrion dintre cei mai aleși, J.C. Drăgan, dacă distinsul eseist ar accepta să-l conducă prin labirintul civilizației trace atât de captivantă și inedită. Deocamdată această propunere rămâne un simplu vis de cititor, dar poate!...

Din volumul ««Interferențe»», București, 1977.

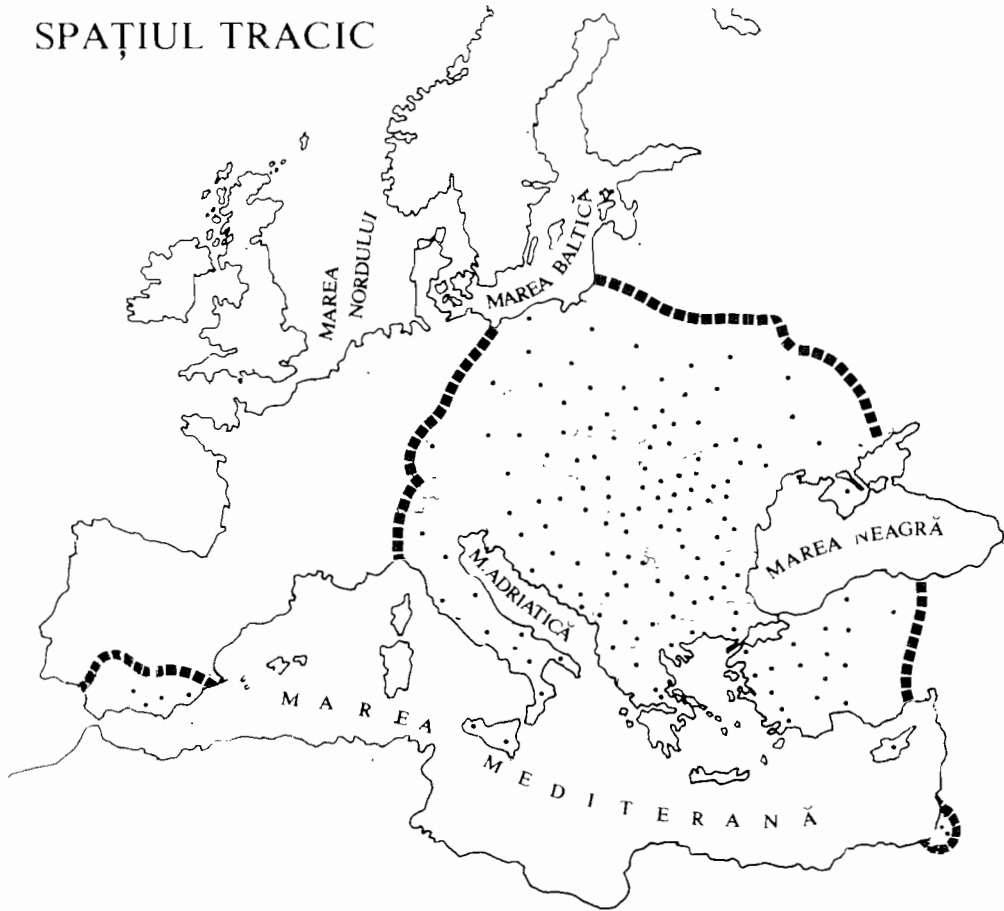

NOI TRACII

Buletin circular al Centrului de studii istorice de la Veneția

Secretariatul de redacție: Via Larga 11, Milano

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume,
după cel al Indienilor (Herodot)

sumar

<i>N. Copoiu:</i> După două mii de ani	1
<i>Gheorghe Bulgăr:</i> Fond autohton; latinitate și bogăție expresivă în limba română contemporană	5
<i>Ovidia Babu Buznea:</i> Dacii în conștiința romanticilor noștri	7
<i>N.P. Vaidomir:</i> Originea tracă a Macedonenilor preromâni	11
<i>Luminița Ioan:</i> Tulburătoarea istorie a Tracilor sau adnotări pe marginea unei opere de excepție	13

Anul IV - Nr. 45 - mai 1978